

УДК 327 : 340

РОЛЬ ІНДІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПІВДЕННОЇ АЗІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ігор Горобець

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Україна, 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

e-mail: gorobech.igor@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2416-7898>

У статті відзначено ключову роль Індії у формуванні регіональної системи безпеки у Південній Азії. Південно-азійський регіон залишається у стані системної індійсько-пакистанської конфронтації. Неврегульованість відносин між Делі й Ісламабадом залишається ключовою причиною відсутності регіональної системи безпеки. Після проведення Індією та Пакистаном ядерних випробувань, баланс сил у регіоні підтримується фактором ядерної зброї, але вибудувати регіональну систему безпеки досі не вдається.

Ключові слова: Індія, Пакистан, регіональна система безпеки, Південна Азія

Актуальність розгляду проблеми ролі Індії у формуванні регіональної системи безпеки у Південній Азії обумовлюється загальною ситуацією щодо глобальної і регіональної нестабільності та потреби з'ясування проблем, які перешкоджають встановленню балансу сил у зазначеному регіоні та стабілізації ситуації із безпекою.

Метою статті є з'ясування особливостей політики Індії щодо вирішення проблем формування регіональної системи безпеки у Південній Азії.

Глобальна система безпеки складається на фундаменті взаємодії регіональних систем безпеки. Зауважимо, що на початку ХХІ ст. стан регіональних систем безпеки є різним. Історія створила різні «стартові» умови для функціонування регіональних систем безпеки. Загалом для Азії процес формування регіональних систем безпеки відбувався суперечливо. Найбільш конфліктно розвивається міждержавна взаємодія у Південній Азії, де постійним фактором залишається протистояння Індії та Пакистану.

У науковій літературі проблема протиріч у процесі формування регіональної системи у Південній Азії досить широко представлена роботами індійського дослідника Парага Ханни, російських дослідників В.І.Белокреницького, В.Д.Москаленка, Т.Л.Шаумян. Звертає на себе увагу, що у роботах індійських дослідників фіксується система факторів, які досі перешкождали успішній реалізації процесу формування системи безпеки у Південній Азії. Наприклад, Дж.Діксіт проаналізував вплив зовнішньої політики Індії на позиції країни у питаннях регіональної безпеки. Автор наголошує на ключовому значенні індійсько-паки-

танських, індійсько-китайських та індійсько-американських відносин для формування регіональної системи безпеки у Південній Азії [8, с. 41].

Цієї точки зору також дотримується провідний американський історик Індії С.Уолперт. На його думку, саме індійсько-пакистанський вузол суперечностей залишається найважливішим фактором, який перешкоджає створенню ефективної системи регіональної безпеки у Південній Азії [6, с. 169]. Індійський дослідник М.Кайятвал визначає індійські ядерні випробування 1998 р. поворотним моментом в історії розвитку міждержавних відносин у Південній Азії [9, с. 180].

К.Ранжанатан і В.Ханна солідаризувалися з цими висновками, але основну увагу у контексті регіональної безпеки у Південній Азії приділили індійсько-китайським відносинам. Зазначені автори підкреслюють, що саме від відносин Делі та Пекіну залежить стабільність у регіоні [10, с. 169].

Пакистанський дослідник М.Хафіз відстоює тезу про те, що індійсько-пакистанські відносини є асиметричними не на користь Пакистану. Тому, будучи слабшою стороною, Пакистан шукає додаткові фактори стримування Індії, зокрема, граючи на китайсько-американських глобальних і регіональних протиріччях [13, с. 49].

Південна Азія є надзвичайно складним регіоном, в якому є міждержавні та транскордонні протиріччя, взаємодія яких максимально ускладнює процес формування регіональної системи безпеки. Отже, стисло розглянемо основні протиріччя, які впливають не лише на регіональну, а й глобальну безпеку.

Нагадаємо, що Південна Азія це геополіти-

чний регіон, який складається із семи держав: Індії, Пакистану, Бангладеш, Непалу, Шрі-Ланки, Бутану та Мальдівських островів. Це досить компактний у географічному сенсі регіон, який є півостровом Євразійського материка з дотичними островами Індійського океану. На півночі його природними межами є високі гори Гімалаї та Гіндукуш, а також пустеля Іранського нагір'я [1, с. 96].

Південна Азія займає 4% земної суші, її площа складає 4,5 млн. квадратних кілометри. Тут зосереджена п'ята частина населення планети, причому найбільш бідної частини людства, що само по собі негативно впливає на стабільність політичних систем держав Південної Азії та дестабілізує відносини між ними. Держава Індія фактично є не просто локальною цивілізацією, а й прикладом соціокультурного різноманіття та співжиття різних рас і народів.

Країни регіону суттєво відрізняються як за розмірами території, так і по формам політичного устрою (президентська республіка, парламентська республіка, конституційна монархія) і за критерієм рівня економічного розвитку. Безперечно, провідними державами регіону є Індія та Пакистан. На ці країни припадає 85% населення регіону Південної Азії, і 90% валового внутрішнього продукту. Регіон відчуває дефіцит розвіданих запасів стратегічних ресурсів, внаслідок чого Південна Азія займає скромне місце у світовому рейтингу економічних досягнень.

Лише упродовж 2000-2010-х років Індія вийшла на показники інтенсивного розвитку економіки, намагаючись за цими критеріями наздогнати Китай. Однак цей процес обмежувався тим, що всі держави регіону є імпортерами сировинних та інших ресурсів. Внаслідок цього для більшості країн Південної Азії в економічному сенсі властиві бідність і нерівномірність розвитку.

До групи найбідніших країн світу (за кваліфікацію ООН) належать Бангладеш, Бутан, Непал, Мальдівські острови, Шрі-Ланка. Утім Індія виходить на рівень розвинених країн, чого не можна сказати про Пакистан. Це стосується дослідження космосу, атомної енергетики, сучасної електроніки, програмного комп'ютерного забезпечення та низки інших галузей. За даними статистики упродовж 1990-х – 2010-х років більшість країн Південної Азії демонстрували стабільність темпи розвитку економіки [3, с. 44]. Ключову роль у Південній Азії відіграє Індія, яка разом з Китаєм є найбільш населеною країною світу. Водночас Індія є єдиною країною регіону, яка має морські та

сухопутні кордони з усіма державами регіону [9, с. 6].

У Південній Азії концентрується потужний військовий потенціал. Причому Індія та Пакистан постійно нарощують озброєння, модернізують власні збройні сили. Військова промисловість цих країн здатна виробляти фактично будь-які види озброєнь. У травні 1998 р. Індія та Пакистан офіційно стали володарями ядерної зброї [10, с. 96-98].

Військові відіграють особливу роль у політичному житті Пакистану. З одного боку, військові Пакистану є запобіжником від приходу до влади радикальних ісламістів, з іншого – часте правління пакистанських військових має антидемократичний характер. Крім того, пакистанська армія намагається грати роль арбітра у внутрішньополітичному житті країни [13, с. 21]. Регіональна конфронтація, яка існує у Південній Азії, є наслідком геополітичних протиріч національних інтересів країн цього регіону. Ці протиріччя загострюються, як правило, у залежності від загострення соціально-політичних протиріч правлячих еліт.

У 1960-х рр. у регіоні сформувався трикутник Індія – Пакистан – Китай. Хоча Індія ніколи не визнавала Китай легітимною країною південно-західного регіону Азії, але Китай об'єктивно відіграє важливу роль у регіоні. Наглядний приклад такого протистояння є ситуація у штаті Джамму та Кашмір. Територія цього князівства складає 222 тис. км², з яких близько 84 тис. знаходиться під юрисдикцією Пакистану, а близько 39 тис. контролюються Китаєм. Мова йде про райони Ладакх, Аксай Чин, які де-факто передані Пакистаном Китаю за договором 2 березня 1963 р. Однак Індія продовжує володіти долиною Кашміру та його столицю Срінагаром.

У цивілізаційному сенсі Індія, яка встала на західний шлях розвитку у 1947 р., нездатна запропонувати свій варіант стратегії розвитку, який був би альтернативною дихотомією «Захід – не Захід», або «ісламському виклику», незважаючи на «китайську альтернативу». Також Індія поки не намагається перетворитися на глобального гравця на міжнародній арені.

Ступінь регіональної інтеграції у форматі «Асоціації співробітництва країн Південної Азії» залишається несуттєвою. Але ні Індія, ні Пакистан не готові її розпустити, позаяк ця дипломатична площадка дає можливість для взаємодії дипломатів у двосторонньому та багатосторонньому форматах.

У свою чергу Китай розглядає Південну Азію як важливий фактор власної безпеки [13,

с. 418]. Позитивні тенденції в індійсько-китайських відносинах почали проявлятися на початку 1990-х років. Після подій на площі Тяньаньмень у травні-червні 1989 р. Китай опинився під дією режиму західних санкцій. Тому Пекін не був зацікавлений у тому, аби Делі перетворився на фактор додаткового стримування Китаю в Азії. Тим більше, що адміністрація президента США Дж. Буша-ст. (1989-1993) намагалася запропонувати Індії грати роль бастиону демократії в Азії. Заради цього у 1990 р. США навіть призупинили військово-технічну співпрацю з Пакистаном, правда, офіційно під приводом підтримки Ісламабадом ісламського радикалізму.

Однак Індія зберегла свій зовнішньополітичний суверенітет і розглядала свої відносини з Китаєм з точки зору індійських національних інтересів, а не у контексті перманентної конфронтації з Китаєм. Показово, що навіть з приходом до влади в Індії у 2016 р. національно-консервативного уряду Наредри Моді вдалося зберегти позитивну динаміку індійсько-китайських відносин. Завдяки цьому індійсько-китайські відносини перетворилися на потужний інструмент позитивного впливу на процес формування регіональної системи безпеки у Південній Азії. Це важливо, враховуючи факт існування стратегічних китайсько-пакистанських відносин. Водночас Китай намагається і далі використовувати пакистанський фактор для запобігання надмірному посиленню Індії. Тим паче, що у Пекіні пам'ятають, що офіційне пояснення Індії з приводу причин розвитку військової ядерної програми аргументувалося бажанням мати паритет в ядерній сфері з Китаєм. До того ж Індія та Китай мають складні територіальні проблеми: Індія у штаті Джамму та Кашмір, Китай – на Тайвані, що також утримує Делі та Пекін від прямої конфронтації.

Суттєвий вплив на суперечливий процес формування регіональної системи безпеки у Південній Азії має політика США та Японії. США намагаються грати у своїх інтересах на протиріччях між Індією та Китаєм, аби використати Індію як фактор стримування геополітичних амбіцій Китаю. Адміністрація Президента США Д. Трампа по мірі розвитку торговельних протиріч з Китаєм намагається стимулювати Індію до більш конфліктних відносин з Китаєм. Однією з найбільш гострих проблем в індійсько-китайських відносинах залишається питання демаркації кордону у Гімалаях і китайська військова присутність на льодовику Сіачін, який охороняє стратегічне

шосе, яким Китай має вихід через територію Пакистану до Аравійського моря й Індійського океану. Водночас Індія та Китай не хочуть повторення помилок війни 1962 р. і намагаються продовжити складний дипломатичний діалог, який може сприяти розвитку прагматичних двосторонніх відносин.

Японія також розглядає індійський фактор у своїй зовнішній політиці як інструмент стримування Китаю. Але прагматичний характер зовнішньої політики Індії ґрунтується на стремлінні зміцнювати свою зовнішньополітичну суб'єктність, яка відкидає можливість використання Індії у ролі пішака на глобальній геополітичній шаховій дошці.

Індійські еліти оперативно реагують на традиційні та нові виклики безпеці. Починаючи з 1979 р., коли СРСР увів війська на територію Афганістану, на Півночі Індії виник вогник постійної напруженості. Навіть після терактів на території США 11 вересня 2001 р., після ліквідації режиму Талібан у Кабулі, введення на територію Афганістану військ країн-членів НАТО залишили Афганістан зоною нестабільності. Це кидає виклик безпеці у Південній Азії.

Безумовно, афганський виклик створює загрозу, насамперед, для безпеки Пакистану. Невирішене пуштунське питання (з часів домінування Британської імперії на півострові Індостан лінія Дюранда штучно поділила пуштунські племена кордоном) дестабілізує пакистанську державність. Будь-яка внутрішньополітична напруженість у Пакистані, який з травня 1998 р. офіційно володіє ядерною зброєю, б'є бумерангом по індійському Кашміру [12, с. 1-2].

Приклад Кашміру також доводить факт підвищення ступеня впливу релігійної нетолерантності у регіоні Південної Азії. Мова йде не лише про традиційні форми міжрелігійного протистояння між індуїстами та мусульманами, але пакистанський приклад дає факти зіткнень мусульманської релігійної більшості сунітів і конфесійної меншості шіїтів [11, с. 1]. Традиційним викликом для безпеки у Південній Азії залишається висока народжуваність, яка негативно впливає на екологію, а також дефіцит ресурсів. Очікувані зміни клімату можуть стимулювати війни за питну воду, не кажучи вже про продукти харчування [4, с. 1-2].

З точки зору ступеня розробки стратегії безпеки індійські еліти чітко розділяють питання внутрішньої та зовнішньої безпеки [5, с. 1]. Воєнна доктрина Індії віддає пріоритет оборонним стратегіям позиціонування у регіоні й у світі загалом. Ризики, які для безпеки у

Південній Азії створюються «внутрішніми» факторами (бідність, голод, дефіцит ресурсів включно з продовольством і питною водою, міжрелігійні зіткнення, безробіття та надмірна урбанізація), в ієрархії системи безпеки займають підпорядковане становище до воєнних загроз безпеці. Однак в умовах глобалізації водорозділ між внутрішньою та зовнішньою політикою стає дедалі більш прозорим. Тому системний підхід до вирішення питань формування безпеки у Південній Азії повинен передбачати і створення механізмів запобігання внутрішнім конфліктам, інакше їх загострення здатне дестабілізувати і міждержавні відносини. Ускладнення геополітичної структури регіону після 1971 р., її еволюція з біполярної на багатополярну, хоча й із збереженням провідної лінії протистояння за полюсами Делі – Ісламабад, повинно було привести до появи багатосторонніх зв'язків у Південній Азії. Найбільшу зацікавленість у цьому проявляли керівники малих і середніх держав. Вони вже не погоджувалися на односторонню залежність від Індії, хоча ця асиметрія і склалася об'єктивно через асиметричність людського потенціалу, географічних реалій, економічних і геополітичних масштабів. Частково ця асиметричність склалася за суб'єктивними обставинами, особливо коли індійський уряд очолювала І. Ганді.

Уперше ідея створення інтеграційного об'єднання усіх держав Південної Азії була висловлена 2 травня 1980 р. тодішнім диктатором Бангладеш Зія Рахманом. Безумовно, серед причин цього були міжнародні фактори, такі як друга нафтова криза після ісламської революції в Ірані та введення радянських військ до Афганістану. Регіон Південної Азії без інтеграції ризикував відстати від країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), створеного 1967 року. Хоча ця ідея співпала з фактичною синхронізацією процесів лібералізації національних економік більшості країн регіону, через обережний підхід Індії та Пакистану її реалізація була відкладена до 1985 р.

Упродовж 1980-х рр. посилювався конфліктний потенціал в ареалі Індійського океану. Цьому сприяло, зокрема, запровадження норми 200-мільних виняткових національних економічних зон, а також потреби їхньої охорони. Це дало привід експертам Делійського інституту оборонних досліджень вести мову про виникнення у південно-західній частині Індійського океану «кільця криз». У серпні 1983 р. на конференції міністрів закордонних справ у Делі було проголошено утворення Форуму регіонального співробітництва у Півден-

ній Азії у складі Індії, Пакистану, Непалу, Бангладеш, Шрі-Ланки, Бутану та Мальдівських островів. Співпраця у регіональному форматі залежить як від стану індійсько-пакистанських відносин, так і від відносин Індії та Пакистану з кожною з країн Південної Азії.

У квітні 1981 р. у столиці Шрі-Ланки Коломбо відбулася перша зустріч секретарів в іноземних справах, тобто перших заступників міністра, держав «сімки». Тоді були погоджені сфери співробітництва, насамперед економічної, та затверджено принцип консенсусу (спільної згоди) у процесі прийняття рішень. Впродовж 1981-1983 рр. відбулися ще три такі зустрічі.

У серпні 1983 р. відбулася перша зустріч на рівні міністрів закордонних справ. На ній країни-учасники заявили про початок діяльності «Організації регіонального співробітництва Південної Азії», або «САРК» (South Asian Regional Cooperation). Також була затверджена відповідна декларація «САРК», програма дій, створено Постійний комітет. Знадобилися ще два роки роботи та дві зустрічі міністрів закордонних справ, перш ніж у Даці в грудні 1985 р. вдалося провести першу конференцію на вищому рівні. Учасники Даккської зустрічі проголосили створення «Асоціації регіонального співробітництва» (SAARC – *South Asian Association for Regional Cooperation*), прийняли декларацію та хартію. Були визначені наступні неконфліктні сфери співробітництва: обмін інформацією, досвідом у сфері сільського господарства, освіти, охорони здоров'я, науки й техніки. Також сторони домовилися про прийняття конкретних заходів зі встановлення гуманітарних контактів, розвитку поштового та телекомунікаційного зв'язку. Було досягнуто домовленості про створення Ради міністрів і Секретаріату «СААРК», визначена періодичність зустрічей: на вищому рівні раз на рік, а міністерському – два рази на рік.

У діяльності «СААРК» були свої підйоми та занепади, які пов'язувалися із загальною ситуацією у Південній Азії, а також взаєминами між країнами-учасниками. Зазначимо, що одним із головних результатів створення та діяльності «СААРК» є той факт, що вона слугує переговорним форумом з обговорення та пошуку вирішення проблем, які виникають між державами-учасниками, насамперед, регіональними державами Індією та Пакистаном. Без «СААРК» такі контакти були б ускладнені. Також за час існування «СААРК» було проведено обмін досвідом і різною корисною інформацією.

У центрі багатостороннього співробітництва

ва залишаються питання підвищення рівня та якості життя населення країн регіону Південної Азії, розвиток сільського господарства та сільських районів, а також телекомунікацій і транспорту, науки і техніки, культури, туризму, спорту, охорони здоров'я тощо. Водночас для розвитку торговельно-економічного співробітництва у конфігурації «СААРК» має суттєві об'єктивні обмеження. Головне з них низька ємність ринку та національних економік, в яких домінує сільське господарство та промисловість, яка обробляє продукцію сільського господарства. Схожість набору корисних копалин і природних ресурсів також не створює умови для широкого товарообігу. Дефіцит вільних капіталів, умов для вигідних інвестицій внаслідок малої різниці у ціні робочої сили та її кваліфікації, робить вужчою основу для економічної взаємодії. У цьому ж напрямку діє технічна однобокість.

На початку 1990-х рр. спроби Індії вийти на рівень світової держави були заблоковані на північному заході країнами «мусульманського півмісяця», а на сході було продемонстровано небажання країн Азійсько-Тихоокеанського регіону допускати Індію у свої інтеграційні структури. У підсумку Індія була виштовхана у зону «привілейованого партнерства» уздовж її узбережжя.

«Асоціація співробітництва країн Південної Азії» є ефективним регіональним інтеграційним об'єднанням поки що лише у «проекті», адже регіон є одним із найбільш нестабільних у сучасній системі міжнародних відносин. Але ані Індія, ані Пакистан не бажають згортати її діяльність, позаяк вона опосередковано є додатковою дипломатичною площадкою для взаємодії Делі й Ісламабаду. Але треба розуміти, що в умовах глобалізації національні державні інститути стрімко втрачають свій суверенітет і сенс функціонування. При чому це стосується не тільки країн, які розвиваються, а й високорозвинених, які часто діють в інтересах транснаціональних корпорацій.

На прикладі Індії маємо факт «транснаціоналізації» окремих елітних прошарків суспільства, що веде до загострення боротьби за владу між національно ідентифікованими та не ідентифікованими суспільними групами. Внаслідок «корпоратизації» індійської держави і транснаціонального характеру економічних, технологічних і культурних процесів маргіналізуються різні «сепаратистські» групи.

Цивілізаційні й інші особливості ускладнюють можливість користування у країнах Південної Азії свободою слова та самовира-

ження, свободою кожної людини вірити у Бога тим способом, який вона сама обирає, свободою від нужди та страху. Це мінімізує варіант формування регіональної системи безпеки за конструктивістським ліберальним зразком, коли демократії між собою нібито не воюють. На заваді цьому стоїть збільшення населення, ускладнення структури суспільств південно-азійських держав, зростання їхніх потреб на фоні обмеженості ресурсів та економічних можливостей і загрозливого рівня забруднення навколишнього середовища та дефіциту прісної води. Тенденція до підвищення рівня життя у трансформаційних південно-азійських суспільствах потребує додаткового напруження суспільних сил і волі.

Внаслідок взаємодії зазначених факторів зростає ступінь ризиків загострення традиційних і виникнення нових конфліктів у Південній Азії. У змаганні з Індією Пакистан дедалі більше поступається. Економіка Пакистану переживає перманентну кризу, влада не контролює всієї території держави. Натомість індійська економіка перетворилася на третю у світі після США та Китаю, якщо оцінювати розміри економіки не величиною ВВП у доларах, а кількістю товарів, які можна купити на ці долари усередині країни. Внаслідок цього сусідні з Індією по регіону Південної Азії держави будуть зацікавлені у визнанні домінуючої ролі індійської економіки у регіональній системі інтеграції та не заперечуватимуть на своїй ролі економічної периферії Індії. Під цей стратегічний проект Індія намагається «заточити» інструмент «СААРК», але наявні геополітичні протиріччя, військово-політична конфронтація між Індією та Пакистаном, асиметрія у торговельно-економічних відносинах між Індією й усіма державами Південної Азії перешкоджають перетворенню цього об'єднання на дієвий інструмент регіональної безпеки. Але й списувати «СААРК» в «архів» ще теж зарано.

Висновки. Таким чином, загалом процес формування системи регіональної безпеки у Південній Азії залишається у стадії різної спрямованості інтересів провідних держав регіону, що перетворює цей регіон на джерело загроз глобальній системі міжнародній безпеці.

Одночасно існують фактори стримування, які частково стабілізують ситуацію у Південній Азії. Головним таким фактором є наявність ядерної зброї в Індії та Пакистані. Це само собою дисциплінує правлячі у цих країнах еліти та мотивує їх до збереження існуючого балансу сил. Фактично наявність ядерної зброї у

провідних країн Південної Азії грає таку само роль стримування, як і радянсько-американський ракетно-ядерний баланс у роки «холодної війни», тільки щодо регіонального масштабу геополітики. Звичайно, сам факт наявності ядерної зброї в Індії та Пакистані не відкидає локальних війн між ними з використанням звичайних видів зброї. Правда, військово-ядерний баланс між Делі й Ісламабадом сприяє мінімізації ризиків переростання війн із застосуванням конвенційних видів зброї у прямий конфлікт із застосуванням ядерної зброї. Крім військово-стратегічного рівня загроз безпеці у Південній Азії, дестабілізаційний вплив на регіон мають внутрішньополітичні протиріччя. Саме непрогнозована взаємодія цих факторів перетворює Південну Азії на зону нестабільності, яка впливає на процес суперечливого формування багатопольярної системи міжнародних відносин.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Белокреницкий В.И. Межгосударственные конфликты и региональная безопасность в Южной Азии // Восток/Запад: региональные подсистемы и региональные про-

блемы международных отношений. / Под ред. А.Д. Воскресенского. Москва: Институт востоковедения РАН, 2002. 415 с.

2. Белокреницкий В.И., Москаленко В.Н., Шаумян Т.Л. Южная Азия в мировой политике. Москва, 2003. 368 с.

3. Вооруженные силы и военная экономика стран Азии и Северной Африки. Москва, 2002. 300 с.

4. Галищева Н.В. Продовольственная безопасность в Южной Азии: основные проблемы и пути решения // Вестник МГИМО-Университета. 2018. № 1 (58). С. 148-168. DOI 10.24833/2071-8160-2018-1-58-148-168

5. Зайцев М.С. О военной стратегии Индии // Вестник МГИМО-Университета. 2017. № 2 (53). DOI 10.24833/2071-8160-2017-2-53-52-70

6. Уолперт С. Индия. История, культура, философия. Москва: Колибри, 2013. 320 с.

7. Ханна Параг. Второй мир. Москва: Издательство «Европа», 2010. 616 с.

8. Dixit J.N. Makers of Indian foreign policy. New Delhi: Gyan Publishing House, 2004. 334 p.

9. Kayathwal M.K. Security and Foreign policy in South Asia. New Delhi: Pointer Publishers, 1999. 238 p.

10. Ranganathan C.V., Khanna V.C. India and China: The Way Ahead after Mao's India War. New Delhi: India Research Press, 2000. 201 p.

11. Nair N. Perspective: Rising Religions intolerance in South Asia // Current History. 2018. Vol. 117, № 798. April. P. 148-150.

12. Fair Ch. Pakistan's Deadly Grip on Afghanistan // Current History. 2017. Vol. 116, № 789. April. P. 136-141.

13. Hafeez M. Pakistan: Founders aspirations and today's realities. Oxford: University Press, 2001. 248 p.

Horobets Ihor

Role of India in the Process of Formation of the South Asia Security System at the beginning of the 21st century

The fact that India, as a major regional state in South Asia, is a key factor in shaping the security system is stated in the paper. The country is one of the most populated countries in the world. Hindustan is an extremely complex region where interstate confrontations, which immensely complicate the process of regional security creation, take place. For the economies of most South Asia states, poverty and uneven development are inherent. The South Asian region remains in a state of systemic India-Pakistan confrontation. Two countries are constantly building up their armaments and modernizing their own armed forces. Military men occupy a special place in the political life of Pakistan. On the one hand, Pakistan military men prevent radical Islamists coming to power; on the other hand, the rule of the Pakistan military men has anti-democratic character. In addition, the Pakistan army is trying to play the role of an arbitrator in the country's internal political life. The regional confrontation in South Asia is a consequence of the geopolitical conflicts of the regional countries national interests. In addition, the challenges to security in the region are high birthrate, which has a negative impact on the environment, and resources scarcity. The risks that threaten the security of Hindustan are caused by «internal» factors (poverty, hunger, resources scarcity, including food and drinking water, interreligious clashes, unemployment, and excessive urbanization), and in the security hierarchy, they refer to military threats. However, under the conditions of globalization, the dividing line between internal and foreign policy is becoming less and less noticeable. The unsettled relationships between Delhi and Islamabad remain the key reason for the regional security system absence. However, after conducting nuclear tests in India and Pakistan, the balance of power in the region is provided by a nuclear weapon factor. It disciplines the ruling elites in these countries and motivates them to maintain the existing balance of power. The military-nuclear balance between Delhi and Islamabad helps to reduce the risks of developing wars with the use of conventional weapons into direct conflict with the use of nuclear weapons. Nevertheless, it is still not possible to create a regional security system.

Keywords: India, Pakistan, regional security system, South Asia